

Bilagor till protokoll över sammanträde 11. 11. 35

för lång tid framåt under hänvisning till att den omorganisation
stående provårsinstitutionen äro motsvarar de krav, som från
en skolför, den högre flickskolan, kunna ställas på en fullgod
pedagogisk utbildning, i stället för att först bringa frågan om

Till Konungen.

Med anledning av Kungl. skolöverstyrelsens underdåniga
skrivelse av den 21 maj 1935 angående av sakkunniga avgivet
betänkande med förslag rörande organisationen av högre lära-
rinnese seminariet och därmed sammanhängande frågor får Akademiskt
bildade kvinnors förening i underdånighet framhålla följande.

Skolöverstyrelsen har i sin ovannämnda skrivelse hemställt,
att Eders K^{ungl} Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för en omorganisa-
tion av högre lärarinnese seminariet. Enligt Akademiskt bildade
kvinnors förenings förmenande måste det nämligen anses medföra
allvarliga olägenheter för lösandet av frågan om utbildningen
av lärare vid de högre läroanstalterna att taga upp högre lära-
rinnese seminariets bestånd och organisation till behandling och
avgörande, innan den långt mer omfattande och högre lärarinne-
seminariet inkluderande frågan om provårsinstitutionens refor-
mering nått sin slutliga lösning.

Som skäl för bibehållande av högre lärarinnese seminariet
anför skolöverstyrelsen i anslutning till föregående yttranden,
att "med den anordning, som provåret för närvarande har och
även främdeles i sina huvuddrag torde komma att få, är provårs-
utbildningen förlagd till läroanstalter, som leda till real-
och studentexamen, och i varje fall icke inriktad på de under-
visnings- och uppfostringsuppgifter, som den egentliga flick-
skolan närmast företräder". En utvidgning av den nuvarande prov-
årsinstitutionens kapacitet, som av de sakkunniga ansetts
"försätta frågan om högre lärarinnese seminariets existens i ett
annat läge", skulle alltså enligt skolöverstyrelsens uppfattning
ej kunna motivera ett nedläggande av seminariet, emedan även
efter det provårsinstitutionen omdanats, denna icke skulle komma
att utbilda lärarinnor, inriktade på arbetet i den högre flick-
skolan.

Den nuvarande provårsinstitutionen är visserligen i fråga
om såväl kvalitet som kapacitet och elasticitet behäftad med
allvarliga brister. Det förefaller dock egendomligt, att skol-
överstyrelsen nu synes vilja bevara högre lärarinnese seminariet

lign akademiker i främsta rummet borde komma att ^{under} omorganisation för lång tid framåt under hänvisning till att den ^{är} omorganisation stående provårsutbildningen ~~icke~~ motsvarar de krav, som från en skolform, den högre flickskolan, kunna ställas på en fullgod pedagogisk utbildning, i stället för att först bringa frågan om provårsutbildningen till en lösning och att därvid taga hänsyn jämväl till den högre flickskolan. Provårsutbildningen ^{är} för närvarande förlagd icke blott till högre allmänna läroverk utan även till folkskoleseminarier; den omfattar alltså alla skoltyper utom högre folkskola, som i viss mån motsvaras av ^{fyra} 4-klassig realskola, och högre flickskola. En sådan mångsidighet torde vara ytterst värdefull, då den bland annat i någon mån lämnar tillfälle för läraraspiranter att söka sig till just den skolform, vid vilken de för ~~fr~~ framtiden önska vara verksamma. Vid den förestående omorganisationen borde, enligt föreningens förmenande, provårsinstitutionen utvidgas att omfatta jämväl den skoltyp, som den högre flickskolan utgör. Då den med högre lärarinneseminariet förenade normalskolan för närvarande är vårt lands enda statliga ^{sju} 7-klassiga flickskola, synes det ligga närmast till hands, att just denna, jämte tillhörande ^{fyra} 4-klassig realskola och folkskola, ombildas till en provårsskola, och att samtidigt seminariet ersättes med ett gymnasium för flickor, en ofta föreslagen utväg, och som bland annat förordats av den kvinnliga reservanten bland de sakkunniga, och därjämte antydes av undervisningsrådet Johansson i hans yttrande till protokollet vid ärendets föredragning inom skolöverstyrelsen.

Skolöverstyrelsen framhåller det olämpliga i att flickskolornas lärarkrafter efter ett nedläggande av högre lärarinneseminariet "till övervägande del - icke under någon tid av sin utbildning (skulle) haft beröring med eller erfarenhet av arbetet i en högre flickskola". Men då skolöverstyrelsen jämväl förutsätter, att även lärare med akademisk examen och provår anställas vid flickskolorna, uppstår här en anmärkningsvärd inkonsekvens. Ett korollarium av skolöverstyrelsens uppfattning vore att bereda de akademiskt utbildade lärarinnor, som önska ägna sig åt flickskolan, möjligheter att under utbildningen komma i kontakt med den skoltyp, inom vilken de sedan skola arbeta. Men detta skulle ingalunda enligt skolöverstyrelsens förslag bli fallet.

Skolöverstyrelsen uttalar vidare den farhågan, att då kvinn-

liga akademiker i främsta rummet torde komma att söka sig till de statliga läroverken på grund av dessas bättre anställnings- och avlöningsförmåner, skulle de egentliga flickskolorna få nöja sig med de minst kvalificerade lärarkrafterna. Denna olägenhet skulle enligt skolöverstyrelsens förmenande komma att kvarstå, särskilt för ~~den~~ enskilda läroanstalternas del, även sedan de statliga bidragen till flickskolorna ökats. Denna fara synes föreningen i än högre grad komma att hota flickskolorna, om de skola rekrytera sina lärarkrafter bland de seminarieutbildade.

Skolöverstyrelsen befarar, att brist på lärarkrafter i framtiden skulle komma att uppstå vid flickskolorna, om högre lärarinneseminariet nedlades. Vid bedömandet av denna fråga har man att taga hänsyn till två faktorer: 1) tillgången på akademiskt utbildade lärarkrafter, 2) skolornas behov.

I fråga om tillgången på lärarkrafter framhåller skolöverstyrelsen att "det vid en utvidgning av provärsinstitutionen icke torde kunna lämnas några garantier för att ett tillräckligt antal kvinnliga akademiker årligen kan erhålla hänvisning till provårskurs", och att man "även vid en utvidgning av provärsinstitutionen har att räkna med den risken, att flickskolorna, om högre lärarinneseminariet nedlades, finge tillgodose sitt behov av kvinnliga lärare med lärarkrafter, som visserligen avlagt akademisk examen men icke kunnat erhålla hänvisning till provår". Föreningen är helt ense med skolöverstyrelsen, att man icke kan tänka sig ens möjligheten av att vissa provårsplatser förbehölles kvinnliga läraraspiranter. Skolöverstyrelsen synes emellertid utgå ifrån, att i den högre flickskolan endast böra anställas "kvinnliga lärarkrafter med fullständig lärarutbildning". Anordningen med ^{extra ordinarie} ~~öfr.~~ lärare med akademisk men utan pedagogisk utbildning är givetvis otillfredsställande och bör enligt föreningens åsikt noga beaktas vid provärsinstitutionens reformering, men att denna anordning skulle innebära en större risk för flickskolor än för övriga skolformer, t.ex. gymnasier, är svårt att inse. En reglering av antalet provårsplatser, i syfte att bringa antalet utbildade lärare i överensstämmelse med behovet, torde väl vara den naturliga lösningen, då någon brist på läraraspiranter med akademisk examen men utan provår knappast kan tänkas komma att uppstå. Riskerna för att ett överskott av manliga läraraspiranter och ett underskott av kvinnliga skulle uppstå, anser

föreningen icke så stora, att åtgärder för en avvägning av deras inbördes storlek behöva företagas, särskilt som manliga lärare kunna anställas jämväl vid de kommunala flickskolorna. (Stadga för kommunala flickskolor § 33, mom.2). Lärarkrafternas större mångsidighet är givetvis ägnad att rikta flickskoleundervisningen, och det överskott på provårsutbildade manliga lärarkrafter, som skolöverstyrelsen tydligen befarar, kan på denna väg beredas möjlighet till anställning.

Huruvida flickskoletjänsterna i framtiden komma att bli mindre begärliga än t.ex. anställning vid samrealskolor, kommunala mellanskolor och högre folkskolor är tydligen beroende av hur flickskollärarnas avlönings- och anställningsfråga behandlas av statsmakterna; dock torde den omständigheten, att flickskolor endast komma att finnas i större och medelstora städer, alltså på relativt eftersökta orter, tala emot skolöverstyrelsens förmodan, att just denna skoltyp skulle bli så vanlottad på kvalificerade lärarkrafter, att skäl förefinnas att bibehålla en särskild utbildningsform för dess lärare

Bland skälen för högre lärarinneseminiariets bibehållande anför skolöverstyrelsen även, att "genom seminariets upphävande skulle de flickor, som genomgå högre flickskola, berövas den möjlighet till fortsatt utbildning för lärarinnekallet som lärarinneseminarier erbjuder". Detta skäl har ofta anförts i diskussionen om högre lärarinneseminarier; varvid tidigare framhållits att flickor i stor utsträckning hade möjlighet att i hemorten genomgå flickskola men saknade tillfälle att där avlägga studentexamen. Sedan de högre allmänna läroverkens gymnasier öppnats för flickor, och flickskolorna i ~~alla~~ de städer, som sakna högre allmänt läroverk eller kommunalt gymnasium, med undantag för Varberg, nedlagts eller med innevarande år nedläggas, kan denna motivering ej längre anföras. Skolöverstyrelsen framhåller därför i stället önskvärdheten att begränsa tillströmningen av flickor till gymnasierna. För närvarande intagas årligen högst 20 elever med avgångsbetyg från flickskola i högre lärarinneseminarier; att för dessas skull bibehålla högre lärarinneseminarier torde vara ett hänsynstagande av fullkomligt enastående slag i svenskt undervisningsväsen. Likaså torde möjligheten att genom seminariets bibehållande kunna avleda tillströmningen till gymnasierna vara i hög grad illusorisk.

De högre flickskolornas framtida omfattning är även i skolöverstyrelsens skrivelse föremål för en utredning, som avser att motbevisa giltigheten av den av de sakkunniga påvisade tendensen till flykt från flickskolan, och som utmynnar i att det icke föreligger "grundad anledning att antaga, att verksamhetsområdet för ^{de}seminariet utbildade lärarinnorna, i vad det gäller den högre flickskolan, kommer att år för år beskäras". Till denna utredning vill föreningen endast foga det påpekandet, att skolöverstyrelsen underlåtit att taga hänsyn till att den av gossar mest omfattade skolformen, 5-årig statlig realskola, ännu icke öppnats för flickor i ett flertal större städer, bland annat Stockholm (med undantag för Brommaläroverket), Göteborg, Malmö, Hälsingborg, Örebro, Uppsala, Lund, Linköping. Denna skolform har överallt, där den gjorts tillgänglig för flickor, visat sig utöva mycket stark dragningskraft på dessa. Som exempel kan anföras, att vid det nyupprättade samläroverket i Bromma innevarande hösttermin av 245 elever i realskolan 116 äro kvinnliga, trots att det finnes en statsunderstödd, enskild flickskola i Bromma. Den högre flickskolans framtida omfattning torde därför framför allt vara avhängig av nyssnämnda läroverkstyps allmänna öppnande för flickor, en fråga som förr eller senare oundgängligen måste lösas.

En annan synpunkt synes föreningen i detta sammanhang vara värd beaktande. Den läraraspirant, som av den kortare utbildningstiden och de lägre fördringarna lockats in på seminariet skall ju omkring 35 år framåt bygga sin existens på den erhållna kvalifikationen. Det gäller alltså att här söka taga sikte på skolornas utvecklingstendenser för långa tider framåt. En medlem av skolöverstyrelsen, undervisningsrådet Kärre, yrkar i särskilt yttrande till protokollet, att avgångsexamen från lärarinneseminariet ej skall medföra behörighet till de allmänna läroverken, då en sådan med hänsyn till ämneslärarinneinstitutionens eventuella nedläggande och konkurrensen med de provårutbildade "måhända ändå i längden skulle komma att visa sig illusorisk". Enligt skolöverstyrelsens förslag skola de seminariet utbildade erhålla behörighet till ämneslärarinnetjänster vid samrealskolor (kommunala mellanskolor och högre folkskolor). Emellertid har på grund av den ökade tillgången på adjunktskompetenta kvinnliga lärare, såsom undervisningsrådet Kärre med fog framhåller, "den

väsentliga anledningen till upprätthållandet av en särskild ämneslärarinneinstitution vid de allmänna läroverken bortfallit". Då behörighet till adjunktstjänster ej kan vinnas genom seminarieutbildning, komma de så utbildade alltså efter ämneslärarinneinstitutionens progressiva avveckling att helt vara hänvisade till flickskolorna. Skolöverstyrelsen synes i sin tydliga visade välvilja mot de seminarieutbildade icke tillbörligt ha beaktat den osäkra ställning, som i framtiden beredes dessa. Ett bevis för den osäkerhetskänsla, som alltmer gripit omkring sig bland de seminarieutbildade själva, är att dessa i alltjämt stegrad utsträckning söka komplettera sin utbildning genom akademiska studier, en utbildningsväg, som ställer sig både längre och kostsammare än den akademiska med provår och som medför den olägenheten, att den praktiska utbildningen kommer före den teoretiska.

I fråga om den teoretiska utbildning, som högre lärarinne-seminariet meddelar, framhåller skolöverstyrelsen att "denna är tillräcklig och tillfredsställande", och att "de från seminariet avgångna lärarinnorna måste anses äga kompetens för undervisning på den högre flickskolans alla stadier". Föreningen är icke i likhet med skolöverstyrelsen övertygad om att utbildningen är "tillräcklig och tillfredsställande" för flickskolans högre differentierade klasser. Skall den svenska flickskolans "höga pedagogiska standard" i framtiden kunna bestå, trots att dess elevmaterial i genomsnitt försvagas genom att de mera intellektuellt betonade flickorna dragas till gymnasierna, och det synes föreningen ur allmänt medborgerlig synpunkt ytterst viktigt, att så blir fallet, torde undervisningen på detta stadium bli synnerligen krävande.

Den svagare teoretiska utbildningen vid högre lärarinne-seminariet blir enligt föreningens förmenande ej heller, såsom skolöverstyrelsen håller före, kompenserad av den praktisk-pedagogiska utbildningen vid seminariet, vilken av skolöverstyrelsen anses bättre motsvara flickskolans behov än provåret. Föreningen kan nämligen ej godtaga de skäl, skolöverstyrelsen förebringat, för att en sådan överlägsenhet verkligen förefinnes eller kommer att förefinnas ens efter seminariets omorganisation. Övnings- och auskultationslektionernas antal föreslås alltjämt att bli betydligt färre än vid provåret, och fördelen av parallellt med den teoretiska utbildningen bedrivna studier har med skäl av många

satts i fråga, bland annat av generaldirektör Holmdahl i ett föredrag vid folkskoleseminarieläraremötet i Falun 1930, ett uttalande, som föreningen tillåter sig att anföra. Det heter hos honom: "Teoretiska studier över huvud bedrivs icke blott med större arbetsglädje utan också med bättre resultat, om de få ske utan ständiga sidoblickar på den nytta och det praktiska värde de förvärvade kunskaperna kan äga för det kommande yrket. Det verkliga studieintresset och kunskapshågen låter aldrig dirigera sig av praktiska nyttopunkter. Och det är detta intresse och denna håg i främsta rummet den teoretiska undervisningen även i en lärarutbildningsanstalt måste söka väcka och underhålla, om den överhuvud skall nå tillfredsställande resultat."

En utbildnings värde är icke endast beroende av kurser, examensfordringar och dylikt; utan elevmaterialets standard torde även spela en avgörande roll. Det är en allmänt känd sociologisk företeelse i våra dagar, att den kvinnliga ungdomen i allt större utsträckning söker sig in på andra studiebanor än de, som leda till lärarkallet, medan för endast en mansålder tillbaka sedan lärarbanan lockade till sig en mycket större del av den studerande kvinnliga ungdomen. Då dessutom allt flera av dem, som välja lärarkallet, föredraga den akademiska utbildningsvägen - och detta torde genomgående vara fallet med intellektuellt välutrustade - har seminariets elevmaterial genomgått och kan i framtiden väntas genomgå en långsam försämring. Att för närvarande ett stort antal elever med studentexamen - i och för sig givetvis ingen garanti för en högre intellektuell standard - synes söka sig till högre lärarinneseminariet, är ^{ej något} ~~ingen~~ bevis för motsatsen, enär detta torde bero på de onormala förhållanden, som råda i fråga om möjligheten att erhålla provårshänvisning. Om seminariets elever i framtiden skola rekryteras huvudsakligen bland flickskolornas lärjungar, kommer det att betyda, att seminariet utbildningen drager till sig de intellektuellt svagast utrustade bland de flickor, som önska välja lärarbanan.

Det välkända förhållandet att vid seminarium utbildade lärarinnor kunna vara i fråga om såväl pedagogisk förmåga som kunskaper överlägsna andra, som ha akademisk utbildning, utgör i sig självt intet bevis för företrädet hos seminariet utbildningen, då det måste anses sannolikt, att dessa seminariet utbildade lärarinnor om de ^{i stället} avlagt akademisk examen och gått provår, jämväl

skulle kunnat uppvisa ett lika stort - eller större - mått av pedagogisk färdighet och kunskaper. Högre lärarinneseminariet har gjort en utomordentlig insats till den högre flickskolans fromma. Det vore en missriktad tacksamhet att nu beskära den svenska flickskolans utvecklingsmöjligheter till lärarinneseminariets fromma.

Akademiskt bildade kvinnors förening har icke ansett sig kunna underlåta att påpeka det anmärkningsvärda förhållandet, att trots den höga uppskattning av flickskolans mål och samhällsliga uppgifter som skolöverstyrelsen lägger i dagen - undervisningsrådet Johansson fasthåller uttryckligen i sitt särskilda yttrande att denna skolform ger en högre skolbildning än realskolan - synes skolöverstyrelsen anse att denna skolform kan tillgodoses med lärarkrafter, som dels erhållit en kortare och teoretiskt svagare utbildning och dels genom ofördelaktigare anställnings~~s~~ och löneförhållanden komma att rekryteras bland de mindre kvalificerade läraraspiranterna. Skolöverstyrelsens omtanke om vår flickundervisning synes föreningen därför vara av något egendomlig art. De ovan påtalade förhållandena kunna ej heller vara ägnade att i allmänhetens ögon stärka flickskolans ställning gentemot övriga skolformer.

Med stöd av vad här ovan framförts får Akademiskt bildade kvinnors förening i underdånighet anhålla,

att frågan om provårets omläggning och utvidgning snarast möjligt kommer till lösning och att provårskurs jämväl inrättas vid sjukklassig flickskola, samt

att i samband därmed Högre lärarinneseminariet måtte avvecklas och den med detta förenade övningsskolan ombildas till ett fullständigt högre allmänt läroverk för flickor kombinerat med en sjukklassig flickskola.

Stockholm den 11 november 1935.

För Akademiskt bildade kvinnors förening.

Fertie Söderberg.

Ordförande.

Karin Farschys.
Sekreterare.

Rätt avskrivet intygar i bifäst
Fertie Söderberg